

Az 1500-as évek során előrehaladva a szalvatoriánus provincia alsóvárosi rendházának jelentősége fokozatosan növekszik. A premontrai apácakolostor ebben az időben már megszűnt, a dominikánus zárdat 1529-ben hagyta el utolsó lakója, a konventuális ferencesek a 30-as évekig tevékenykedtek. Ezekre az esztendőre tehát az obszervánsok magukra maradtak. A török hatalom fellegeinek gyülekezését 1525 óta érezték, ekkor dúlta és gyújtotta fel az első rablócsapat a házat úgy, hogy a barátok sebtében összetákoltt kunyhókban voltak kénytelenek meghúzni magukat. A következő évben a Buda felől visszavonuló reguláris csapatok rabolták ki a kolostort, a barátok egy része elmenekült, a rendház létszáma 1535-ben is mindössze nyolc. A megszállás után létezésüket általánosságban nem veszélyeztette a török uralom, hiszen csekély számukkal, szerény igényeikkel nem zavarták a meghódítottak vallási életével egyébként nem törődő új hatalmat. A római egyház többi képviselőjének azonban nem lehetett maradása a hódolt területen, mert veszélyeztette a török gazdálkodás rendszerét. A világi papság saját birtokaiból s a tizedből biztosította jövedelmét, a török viszont földbirtokot csak a szultán kezén tűrt meg, a tizedszedéssel pedig saját adópolitikáját látta veszélyeztetve. Ismeretes, hogy a reneszánsz papság meglehetősen messzire távolodott a krisztusi életformától, ezért hát inkább visszavonta csapatait a megszállt területekről, s a hit ápolását az obszerváns ferencesekre bízta, akik 1543-tól kezdve másfél századon keresztül egyedül látták el mindazokat a feladatokat, melyeket előzőleg egy jól szervezett hatalmas apparátus végzett. Elsősorban elfogadható viszonyt kellett teremteniük a megszálló hatósággal, amely szintén törekedett erre, mert a lakosság menekülése a kizsákmányolás lehetőségét, a hódítás értelmét veszélyeztette, ezt el-

kerülendő, nem akadályozta a papok működését, sőt megélhetésükről is gondoskodott olyan formán, hogy engedélyt adott egyházi adó szedésére. A mindenfelé garázdálkodó rablócsapatokkal szemben azonban nem nyújthatott garanciát: a XVI. század folyamán 33 barát vesztette életét. A török hatalom gyengülésével a helyzet súlyosbodott, a sorozatos katonai vereségeket a terror fokozásával próbálták ellensúlyozni, a közbiztonság a szokottnál is labilisabbá vált. A felszabadulást megelőző esztendőben a házfőnököket többször megkínozták, hol kémkedéssel, hol ételmiszerrejtegetéssel vádolva őket — bizonyára nem alaptalanul.

A török uralom időszaka éppen a rendkívüli nehézségek miatt jelenti az alsóvárosi kolostor fénykorát. A zárda létszáma a hatot ritkán haladta meg, s így alaposan megfogyatkozva a többszörösére duzzadt területen valóban hősiek lélekkel látták el feladatukat: rongyos ruhájukban egyenként vagy párosával barangoltak be az egész környéket, tanítottak, gyógyítottak, prédikáltak, miséztek, igazságot szolgáltattak. Orvostudományuk messze földön híres volt, a török is élt vele, hatalmas kertjükben gyógyfüveket termeltek, köztük meghonosítva a paprikát. Mondanunk sem kell, milyen jelentősége volt mindennek az adott körülmények között a magyarság létének fenntartásában, s hogy a terület belső, társadalmi szervezete úgy-ahogy átvészelhette a megpróbáltatások hosszú időszakát. A lakosság nemzetiségi összetételének megváltozása is újabb feladatokat hozott. Már 1535-ben működik a szegedi ferencesek között szlovén prédikátor, 1650 óta szerbül tudó barát foglalkozik a szabadkai bunyeváccokkal, majd a beköltöző dalmatákkal; a felszabadulással megjelenő németeknek ugyancsak anyanyelvükön prédikálnak.

K. P.